

Autor: Jordi Pujol

Barcelona, 20 de juny de 2005

El futur de l'Estat del Benestar als Països Nòrdics

Senyores i senyors,

La Generalitat de Catalunya ha organitzat aquest seminari amb un gran interès. Creiem que organitzar un seminari d'aquestes característiques i amb les persones que hi participen és una de les coses positives que podem fer en aquest moment -aquí a Catalunya i a tot Espanya-.

He d'advertir, excusant-me'n, que contràriament al que era el meu desig, no podré assistir a la conferència que seguirà la meva intervenció d'obertura. Però vostès saben que aquests dies la vida política d'aquest país està una mica agitada i tinc unes obligacions ineludibles, immediatament després de les paraules que ara els dirigiré. Els prego que em disculpin tots vostès, i d'una manera especial vostè.

Perquè compreguin el motiu d'organització d'aquest seminari i perquè amb anterioritat hem organitzat també unes altres reunions més restringides amb gent especialista de tot Europa en temes de política social i de política laboral; gent especialitzada en això que se'n diu estat del benestar...Ho entendran si jo els explico que el mes d'octubre de l'any 1975 jo, personalment, em trobava a Suècia, concretament a Estocolm. I no era el primer cop que hi anava; hi havia anat altres cops. Però aquella vegada hi vaig estar tota una setmana convidat per l'Institut Suec. Tant aquella vegada, com una altra vegada que hi havia anat amb

anterioritat, la meua presència es devia al fet que volia estudiar «in situ», sobre el terreny, el que havia estat la implantació de l'estat del benestar a Suècia. Creïem que aquí a Catalunya i a tot l'Estat espanyol amb el temps calia anar per aquest camí i volíem estudiar com s'havia produït això en alguns països que en semblaven modèlics en aquest sentit.

I a finals d'octubre de 1975, quan ja feia vuit dies que era a Suècia -i ja tenia el bitllet per el ferry-boat que m'havia de dur a Turku, a Finlàndia, perquè també volia saber quina era la situació del benestar en aquest país-, em van telefonar i em van dir: «el general Franco està malalt i aquesta vegada aquesta malaltia realment el conduirà a la mort. Per tant fóra bo que tornessis.» I, per això no vaig anar a Finlàndia. Només els explico això perquè vegin l'interès que teníem per seguir de ben a prop algunes models -també ens havia interessat especialment el model holandès-. Tant és així que aquest interès que alguns de nosaltres, jo mateix, havíem demostrat per aquests models escandinaus havia fet que jo mateix, òbviament, com sap tothom, no sóc socialista, en canvi, un dia em van demanar que prologués un llibre de l'Olof Palme, perquè devien creure que, si més no del que era el model social suec, deuria ser -si més entre els polítics -un dels que en sabia més.

Ara han passat vint anys. Ara som a l'any 1995 i a nosaltres ens sembla que val la pena tornar-se a fixar en els països escandinaus, però no per veure com han implantat de benestar, sinó per veure quines reformes hi introdueixen per salvar-lo.

El primer ministre suec deia, no fa gaire, : «No es tracta de desmantellar, de suprimir, l'estat de benestar, però es tracta de reformar-lo, perquè si no el

reformem no el podem mantenir.» Això és el que deia l'actual Primer Ministre suec, el senyor Karlsson. Per tant, ara hem de tornar-nos a fixar en Suècia, en Finlàndia, en Noruega, etc. i com que jo no tinc temps d'anar a Suècia, i d'estar-m'hi vuit dies, he demanat als suecs, als finlandesos i als danesos que vinguin aquí. I els agraeixo molt que hagin vingut. I que, a més, no hagin vingut únicament per mi, sinó per tots aquests senyors.

Es tracta, doncs, no de desmantellar l'estat del benestar, sinó de veure com el salvem.

Europa se sent molt orgullosa de l'estat del benestar, el qual és gairebé un signe d'identitat europeu. Ens distingeix dels japonesos; ens distingeix dels nord-americans i ens distingeix del sud-est asiàtic, etc. Ens distingeix de tots aquests països amb els quals hem de competir. Europa ha de competir amb aquests continents. I aquests continents no tenen ni les exigències socials del nostre sistema, ni tampoc les exigències ecològiques -però aquest és un altre tema-. I aleshores hem de veure com nosaltres podem mantenir l'estat del benestar i, al mateix temps, ser competitius, ja que l'estat del benestar requereix, evidentment, una important capacitat de creació de riquesa. I això vol dir competitivitat. Com ho fem això?

Bé. Sembla que nosaltres -Europa-, ara, podríem entrar en una etapa que en podríem dir de creixement econòmic sostingut. Potser no d'un creixement tan fort com en altres moments, però potser més sostingut. No fa gaires mesos -potser fa tres mesos- jo parlava amb el president de la Bundesbank, el senyor Titmayer, i m'ho deia -ho esmento perquè el senyor Titmayer és una autoritat a Europa-: "Podem entrar en una etapa de creixement sostingut, però per fer-ho així

necessitem analitzar alguns aspectes, entre altres coses, del nostre estat del benestar. No només això. Hem de lluitar contra el dèficit pressupostari. Hem de lluitar contra la inflació. Això ens ha de permetre mantenir uns tipus d'interès relativament baixos. Tot això són condicions *sine qua non* per poder mantenir aquest creixement econòmic sostingut. I, evidentment, això requereix que els governs facin una millor gestió; que siguin més eficaços en la contenció de la despesa en la gestió ordinària; que redueixin les plantilles de la funció pública; etc. També és important -deia- que defineixin millor les prioritats de les seves inversions. Però de tota manera -recordo que em deia- tard o d'hora ens hem d'enfrontar amb això que se'n diu les reformes estructurals. Jo llegia fa poc en una publicació que el creixement a llarg termini i la creació de llocs de treball requereixen una reestructuració del model de benestar social, perquè tal com el tenim avui ha esdevingut desincentivador per a l'ocupació i una càrrega excessiva per a l'economia. Això, és veritat o no és veritat? Dit així, amb aquesta rotunditat, semblaria que hem d'escapçar, que hem de limitar l'estat del benestar; cosa que no voldríem fer, perquè els europeus n'estem orgullosos d'aquest model social més just i més equilibrador que no pas altres sistemes. No cal que contestem a aquesta pregunta. I si fos possible l'hauríem de contestar de la manera que, repeteixo, la contesta el primer ministre Karlsson quan diu que es tracta de reformar l'estat del benestar per poder-lo mantenir.

El que passa és que parlar d'això fa por i els polítics no ens hi atrevim. Fa dos anys vaig trobar a la reunió de Davos el primer ministre suec, que en aquella època era Karl Bildt i li vaig fer la pregunta següent: "Escolti, senyor Bildt -jo el coneixia de quan era molt jove (ell és molt més jove que jo) i quan era president dels Estudiants Conservadors Suecs, em va venir a fer una entrevista (quan jo ja era un polític granat), o sigui que en puc parlar amb un cert paternalisme-, suposo

que vostè s'adona que amb la política que està fent a Suècia perdrà les properes eleccions". I em va dir: "Gairebé segur que sí. És molt improbable que no les perdi, però algú ha d'explicar als suecs el que realment passa i quina és la situació. Algú ha d'explicar als suecs quina és la realitat".

La lectura dels programes de govern i l'estudi dels pressupostos de molts països europeus, actualment, resulta, per una banda preocupant, però per altra banda estimulante, ja que ens obliga a pensar. Per exemple, la declaració programàtica del nou govern holandès -de fa uns mesos (de final de l'any passat)-, o del seu primer ministre, que voldria dir, perquè la gent el situï, que és un socialista d'origen sindicalista, diu el següent: "S'ha d'anar a la retallada dels impostos i dels beneficis socials -això ho diu el programa de govern-i a més dependència de l'estalvi individual". O bé, diu el govern holandès del socialista-sindicalista -ho dic perquè després ningú no m'atribueixi el que jo no dic: "La quantitat gastada en benestar social ha assolit el més alt nivell possible". Això ho diuen a Holanda i anunciava per al proper pressupost -i ho han fet -, per al pressupost del 1996, retallades. L'informe aquest el vaig llegir en anglès i la paraula que sortia constantment era "cut" (és a dir retallada). Retallades, anunciava, a ensenyament, sanitat, pensions i això que en diuen "childcare" -atenció a la infància -. Tot això, a nosaltres, ens ha de fer pensar; ens ha de fer rumiar. No els dic altres coses que han fet a Holanda, per exemple en l'àmbit de les subvencions culturals, on la retallada ha estat molt important. Holanda era un país, per exemple, que, d'ençà dels anys 1940, cada any comprava un quadre a tots els pintors holandesos. No sé com definien un pintor, però a tots els que tenien oficialment la definició de pintor els comprava un quadre. Era una manera, deien, d'estimular la creativitat. Ara ho han deixat de fer perquè, primer, no saben on posar els quadres i, segon, han arribat a la conclusió que això no estimulava la creativitat i, tercera, perquè la

línia dels “cuts”, de les retallades- ha estat aquesta. I el primer ministre socialdemòcrata, el nou primer ministre, va anunciar, i jo no he tingut ocasió d'estudiar el pressupost del 1996 de Suècia -l'holandès sí que l'he estudiat-, canvis en el sistema de pensions, en l'assegurança de malaltia, en l'atenció a la infància i en les compensacions als aturats. No sé si ho ha fet en el pressupost del 1996, perquè jo, així com sí que he estudiat el pressupost holandès del 1996 i sé que això sí que ho han fet, no he pogut, no he tingut temps d'estudiar-me el pressupost suec del 1996. Però, bé, ell anunciava això. I era aleshores que va dir aquesta frase: “No es tracta de desmantellar l'estat del benestar sinó de reformar-lo per mantenir-lo”. Per exemple, una de les coses que sí que sé que ha fet és que ha disminuït ajuts a les famílies, i el que s'ha estalviat per aquí ho ha aplicat a ajudar els aturats de llarga durada. Perquè, és clar, dintre de l'estat del benestar també es produeixen descompensacions i injustícies. Per exemple, una gent de la qual no es parla gaire són els homes i dones de més de quaranta o quaranta-cinc anys que es queden sense feina. Sempre parlem dels joves, els joves; sempre parlem dels grans, els grans; els jubilats. Però hi ha gent de quaranta, quaranta-cinc anys que es queden sense feina i aquests són els que tenen més dificultats per tornar a trobar feina. I, a més, són les situacions més dramàtiques perquè quan el jove no troba feina, actualment, el que fa és refugiar-se en la família. I la família li fa de para-xoc, però l'home de quaranta, quaranta-cinc anys no pot refugiar-se en la família, perquè la família és ell. És ell qui té la responsabilitat de la família. I aquest home, a qui li costa molt, molt, trobar feina, es troba en situacions dramàtiques econòmicament i moralment, perquè no hi ha res més desmoralitzador que un pare que no pot resoldre els problemes de la seva família, dels seus fills.

Bé, doncs, una de les coses que va fer el Primer Ministre suec va ser aquesta: no

es tracta de desmantellar, no convoquem aquesta reunió per desmantellar, la convoquem perquè tard o d'hora ens haurem de plantejar, també nosaltres, com ho fan aquesta gent, com ho fan els suecs, els danesos, els noruecs, els finlandesos, tota aquest agent que va passar davant nostre en la implantació de l'estat del benestar i que ara l'està revisant. I podria posar altres exemple. Jo no sé que ha fet el nou govern socialista finlandès. A Finlàndia hi ha hagut eleccions fa poc i hi ha hagut un canvi de govern, però la coalició no socialista que hi havia abans parlava el mateix llenguatge i podríem afegir-hi dades semblants d'Àustria o d'Alemanya. A Àustria, després de les últimes eleccions, que van significar un càstig molt fort per als socialistes i per als demòcrata-cristians -és a dir per als dos partits grossos i de centre- es va plantejar si potser el que calia era no continuar la la gran coalició, perquè això té molts avantatges, però cada vegada més permet que per la dreta i per l'esquerra els sectors més radicals vagin creixent. I es va plantejar que potser convenia trencar aquesta coalició. Finalment la van reconduir, van tornar a refer aquesta coalició i és el govern que hi ha ara de socialistes i demòcrata-cristians. I l'argument que van donar va ser el següent: "No podem trencar la gran coalició, ara, perquè les mesures que hem de prendre respecte a l'estat del benestar són tan impopulars que només les podem prendre si tenim un govern de molt àmplia majoria". Aquest va ser l'argument.

I bé, això és un fet general que a Espanya arribarà, o en el qual ja hi som. El que passa és que ens fa por parlar-ne. Jo sóc un polític molt imprudent, i ho he demostrat en moltes coses i ho he demostrat en aquests dos últims anys, perquè m'atreveixo a parlar-ne. No m'atreveixo a dir: "Hem de fer això o el de més enllà", perquè no ho sé ben bé, però m'atreveixo a parlar-ne i, evidentment, demà hi haurà algun diari que presentarà aquest acte de manera negativa per a la meva persona. Això és segur. Però sense arribar a l'extrem de Karl Bildt sí que convé

que, sense proposar res -no proposo res-, a Espanya aquest tema es debati, se'n parli.

Parlant de tot arreu, els italians, si vostès agafen els diaris italians, no pas d'aquests dies, però de fa tres setmanes, cada dia -a primera pàgina-, durant vuit o deu dies, el titular era les pensions. És a dir, la proposta del govern sobre les pensions, la resposta dels sindicats sobre les pensions, la resposta dels partits sobre les pensions, els referèndums que hi havia a les centrals sindicals sobre les pensions. Era el tema de les pensions. Itàlia, que és un país que té fama de viure en una situació de crisi política i de desgavell polític molt considerable, però que, de tota manera, es planteja aquests temes, potser amb més decisió que no pas Espanya mateix.

A Espanya tot això és especialment complicat perquè la implantació de l'estat del benestar, si més no d'una manera plena, és molt més recent. Als països nòrdics ve dels anys vint i dels anys trenta; a França ve, de fet, de l'any 1945; a Alemanya, en certs aspectes, ve de l'època de Bismark i en altres ve dels anys 1945-1950. A Espanya tot això és una conquesta molt més recent. Per altra banda, a Espanya s'han creat moltes expectatives. La transició política va ser molt exemplar, però, com és lògic, es va fer creant moltes expectatives ja que durant molts anys la gent havia estat pensant que el dia que s'acabés el règim polític passarien moltes coses i molt positives, que han passat, perquè la transformació no solament política sinó social espanyola és molt, molt considerable; fins i tot és molt impressionant. Però continua havent-hi un alt nivell d'expectativa. La gent no s'adona ben bé que les coses tenen un sostre; fins i tot m'atreviria a dir -i això sí que ho puc dir perquè és una crítica que faig als polítics i, per tant, a mi mateix, per començar- els polítics espanyols, en general,

probablement, tenim menys autoritat moral per plantejar aquests temes. És a dir, la situació política espanyola -no vull dir l'actual sinó una mica la situació de fons, una mica la imatge del que és la classe política espanyola- no és la que és la que és, per exemple, la imatge de la classe política holandesa, ni l'administració. Els holandesos, després de quatre-cents anys d'una administració eficaç, d'una administració sempre democràtica, d'una administració molt franca i sobretot, això, molt eficaç i molt al servei del ciutadà estan en condicions de demanar coses a la gent. El primer país de l'Europa occidental que quan la crisi del petroli del setanta-nou va ser capaç -el govern- de cridar la gent (sindicats, patronal, associacions de consumidors i opinió pública) i dir-los: "Aquesta crisi serà molt greu. Nosaltres és veritat que tenim gas, cosa que ens permet aguantar el cop de l'embargament del petroli, però per altra banda som l'únic país que s'ha posat a favor dels jueus i, per tant, l'embargament del petroli serà més fort contra Holanda que contra qualsevol altre país europeu. Per tant, sàpiguen que convé que l'any que ve el poder adquisitiu real dels holandesos baixi entre un tres i un quatre per cent". I els holandesos -els sindicats, la patronal, els consumidors- van dir: "Sí, senyor". Per a això es necessiten quatre-cents anys d'administració eficaç i democràtica. I el segon país que va dir: "Això va malament, no es facin il.lusions" va ser Alemanya. Nosaltres no estem en condicions tan fàcils de fer això. Val a dir que aquests problemes són també molt difícils a Holanda, ja que hem posat l'exemple holandès; i segur que són molts difícils a Suècia o a Finlàndia. A Holanda, per exemple, davant de la possibilitat que la revisió de l'estat de benestar pogués comportar alguna disminució dels beneficis dels jubilats, aquests últims dos anys s'han format dos -no un- partits de jubilats. A les últimes eleccions, entre tots dos partits, van treure set diputats. Em sembla que al parlament holandès hi ha cent cinquanta o dos-cents diputats -una cosa així-. En un país com Holanda, molt fraccionat políticament des d'un punt de vista de

partits, poden tenir un paper molt important, segons i com. Aquest realment és un tema molt complicat i molt difícil. Però el tenim sobre la taula i no en podem defugir. Nosaltres ens hem proposat que a Espanya, com a mínim, se'n parli.

Els meu llibre de lectura, en aquest moment és això, el «Will I still have a job tomorrow?». En un altre seminari que vam fer, molt reduït, només amb set o vuit tècnics de diversos països europeus, vaig observar que un d'ells portava precisament aquest llibre. Aquests són els temes que realment tenim.

Aquí a Espanya, per exemple, nosaltres -nosaltres vull dir el govern de la Generalitat, el govern de Catalunya i les forces polítiques que li donen suport, al govern de Catalunya, o sigui Convergència Democràtica i Unió Democràtica- vam proposar a les Corts, al Parlament espanyol, que es constituís una comissió, que es va fer, per tal d'estudiar el tema de les pensions de la manera més consensuada possible. I d'això en va sortir un producte, un fruit, positiu, probablement limitat, però positiu, que és el que es coneix amb el nom de «Pacte de Toledo», en el qual tots els partits van firmar unes directrius bàsiques sobre el tema de les pensions per tal d'evitar que aquest tema esdevingui arma de demagògia electoral. És un document, evidentment bastant genèric, que surt de la base que s'han de respectar les pensions actuals; que, per tant, cal eliminar de la societat aquest pànic de la gent gran a trobar-se tot d'una en una revisió a la baixa de les seves pensions; respectar les pensions actuals, però introduint-t'hi tres elements: Primer: la possibilitat que la gent pugui continuar treballant fins als setanta anys, en comptes del seixanta-cinc -de manera voluntària-; segona: que les pensions es calculin -fins fa vuit o nou anys es calculaven sobre la base dels sous cobrats durant els dos últims anys; fa uns anys el govern i el Parlament van decidir que serien els vuit últims anys-... i el pacte de Toledo, de fet, ve a dir que

això, gradualment, s'haurà de transformar de manera que sigui tota la vida laboral; proposta que també ha estat introduïda en la reforma de les pensions del govern italià; i, finalment, el tercer element que introduïa era obrir el camí cap a les pensions privades complementàries i cap a això que en aquest document del govern holandès, en idioma anglès, anomena: «the individual». És a dir, no únicament basar-se en les contribucions de l'Estat, i aquí nosaltres hauríem d'introduir més que individual, amb iniciatives privades.

Aquests són els tres punts concrets d'aquest «Pacte de Toledo», bastant genèric i vague segurament, però que nosaltres com a instigadors -no dic pas inspiradors- que vam ser que es dugués a terme n'estem contents.

De moment, com a mínim, convé que tots aquests temes es debatin i si pot ser que es debatin amb serenitat; que en parli la gent i que la gent, sobretot, estudiï com podem salvar l'estat del benestar. I per a això cal veure el que fan els altres; el que fan vostès, Finlàndia; Holanda també, evidentment. El que fan a tot Europa. I per això els hem demanat que vinguessin. Nosaltres fem les nostres aportacions. Jo, després, caient en una temptació d'immodèstia -que espero que em sàpiguen perdonar- els faré repartir dos petits discursos meus. Els prego que em disculpin la meva petulància, però, si més no, els dono perquè vegin que públicament el nostre govern el planteja, tant a nivell català com a nivell espanyol. Que la gent en parli, que la gent sàpiga que aquí tenim un problema i que l'hem de resoldre. I vostès ens poden ajudar molt a trobar solucions i per això jo els agraeixo molt, a totes les persones que han vingut dels països nòrdics -hem triat altra vegada els països nòrdics-, que ens hagin vingut a ajudar.

Vint anys després ens retrobem. Repeteixo, fa vint anys, jo era a Estocolom -i no

a Finlàndia, per l'anècdota que els he explicat- per veure com s'havia establert l'estat del benestar, perquè nosaltres el volíem, aquí, a Catalunya i a Espanya. I ara, vint anys després, altra vegada per veure com vostès -que tenen més experiència, tenen més autoritat moral i estan més avançats que nosaltres- el reformen per salvar-lo, i per salvar-lo de manera que aquest model, del qual estem tan orgullosos els europeus i que necessitem, perquè, a més, és garantia de cohesió social i cohesió nacional... com aquest model, nosaltres, retocant-lo i reformant-lo, el podem salvar.

Ens tornem a trobar, repeteixo, de fet, amb el mateix objectiu. Repeteixo, els dono moltíssimes gràcies a tots vostès perquè han volgut acceptar la nostra invitació. I a tots els catalans aquí presents els dono les gràcies per la seva assistència i perquè es facin ressò d'això: d'un dels grans, grans problemes de debò que tenim. Aquests dies estem molt dominats per temes importants, molt importants, molt greus; però, de tota manera, són problemes que, d'una manera o altra, es resoldran. Són problemes que, en la seva gran majoria, són conjunturals; n'hi ha algun que no ho és. Però, de tota manera, es resolgui bé o no la situació política que hi ha a Espanya en aquest moment, aquest problema, com a problema de fons, persistirà i hi haurem de trobar una solució. Per tant, a vostès, pel seu interès, també moltes gràcies.

I ara, doncs, cedeixo la presidència al president del Parlament. M'excuso amb vostès perquè ara els he de deixar i, sobretot, m'excuso amb vostè; encara que, naturalment, el principal perjudicat seré jo mateix. Estic segur que, escoltant-lo a vostè, no m'hauria calgut abans llegir-me aquest llibre sobre el grup de treball encapçalat per un economista suec. M'ho hauria pogut estalviar perquè és un llibre molt pesat de llegir, terriblement pesat. I, a més, tot el que és pesat, si és en

anglès, encara és més pesat. I, per tant, jo, potser amb la seva conferència, me l'hauria estalviat. Però, ja li dic que tinc unes obligacions molt, molt urgents i molt peremptòries, que vostès poden comprendre, i, per tant, estic segur que justificaran la meva absència.

Repeteixo, moltes gràcies.